

A photograph of a stone path leading through a forest. The path is made of irregular, grey and brown stones, interspersed with patches of green grass and fallen leaves. The path leads from the foreground into the distance, where it disappears into a dense forest of tall, thin trees. The lighting is warm, suggesting late afternoon or early morning, with long shadows and a golden glow on the grass and trees.

KIVIKON

LUONTO- JA KULTTUURIPOLKU

Kivikon Luonto- ja kulttuuripolku on syntynyt Ekoarki- ja Alueellinen ympäristökasvattaja -hankkeiden yhteistyönä. Polun ideoinnissa ovat olleet suurena apuna myös alueen asukkaat sekä seurakunnan ja asukaspuiston työntekijät.

Ekoarki- ja alueellisen ympäristökasvattaja-hankkeiden tavoitteina on lisätä tietoa ekologisesta elämäntavasta, edistää kestävä kehitystä kouluissa, nuorisotiloilla ja päiväkodeissa sekä tarjota mahdollisuuksia käytännön ympäristötekoihin. Ekoarki on Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy:n hanke. Alueellinen ympäristökasvattaja -hankkeesta vastaa puolestaan Suomen Ympäristökasvatuksen Seura. Hankkeet ovat osa Helsingin ja Vantaan Urban II -yhteisöaloiteohjelmaa.

KIERRÄTYSKESKUS
EKOARKI

SISÄLLYSLUETTELO:

Hyvä lukija.....	4
Kartta.....	5

JÄÄKAUSI KIVIKOSSA

1. Rasti: Yoldiameren rantakivikko - Pirunpelto.....	7
2. Rasti: Siirtolohkareen syntytarina.....	9

KIVIKON MENNEET VUOSIKYMMENET

3. Rasti: Ensimmäisen maailmansodan aikaiset innoitukset.....	11
4. Rasti: Vanha tykkitie.....	13
5. Rasti: Punasotilaiden hautamuistomerkki.....	15
6. Rasti: Malmin ampumarata.....	17
7. Rasti: Hevosten kesälaidun.....	19

KIVIKKO TÄNÄÄN

8. Rasti: Kalliosuon monikäyttöinen raate.....	21
9. Rasti: Mäntykukka - kasvikunnan kummajainen.....	23
10. Rasti: Rauhanpaasi.....	25
11. Rasti: Talven tuntua lintumetsässä.....	27
12. Rasti: Linnoituskallio ja tulokaslajit.....	29
13. Rasti: Näköalapaikka - Helsinki-Malmin lentoasema.....	31

Helsingissä 2.12.2004

Hyvä lukija

Tämä vihko toimii oppaana Kivikon luonto- ja kulttuuripolulla. Tarkoituksena on esitellä alueen asukkaille ja muille kiinnostuneille Kivikon eri vaiheita kulttuuria ja luontotietoa yhdistelemällä. Vihko soveltuu myös opetusmateriaaliksi eri ympäristökasvatustahoille kuten kouluille, päiväkodeille ja kerhoille.

Vihon alussa on kartta, johon polun kaikki 13 rastia on merkitty. Osa rasteista on tietystä paikassa sijaitsevia kohteita. Toiset rastit kuten Malmin ampumarata käsittävät puolestaan laajempia alueita, joita ei ole mahdollista sijoittaa yksittäiseen kohtaan maastossa.

Rastit on jaoteltu ajan mukaan kolmeen eri aihepiiriin, jotka ovat Jääkausi Kivikossa, Kivikon menneet vuosikymmenet ja Kivikko tänään. Jokaisesta rastista löytyy siitä kertova teksti, jonka lisäksi mukaan on koottu infolaatikoita, joista saa aihepiiriin liittyvää lisätietoa.

Kivikko on kokenut suuria muutoksia 1990-luvun alusta lähtien, kun vanha metsä on joutunut monin paikoin väistymään rakentamisen tieltä. Alueella on kuitenkin vielä jäljellä Helsingin mittakaavassa merkittäviä ja ihastuttavia luontokohteita sekä kulttuurillisesti kiinnostavaa nähtävää.

Osa esitellyistä rasteista on tunnistettavina enää tarinoina ja vanhoina kuvina. Ne on kuitenkin valittu polulle muistoina menneiltä ajoilta. Kivikon kauemmin tunteneille tekstit voivat tuoda mieleen vanhoja tapahtumia ja kokemuksia. Toisille rastit saattavat sen sijaan tarjota aivan uudenlaista tietoa alueen nykypäivästä ja historiasta.

Mukavia hetkiä polun parissa!

Elena Lehtimäki

JÄÄKAUSI KIVIKOSSA

Pirunpelto, kuva Elena Lehtimäki

Tekstin lähde: Jääkaudet, Marjatta Koivisto (toim.)

www.fimr.fi/fi/itamerikanta/sanasto/maankohoaminen.html

I. Rasti Yoldiameren rantakivikko - Pirunpelto

Geologiset muinaisrannat ja rantakerrostumat ovat jääkauden jälkeen syntyneitä luonnonmuodostelmia. Pyöristyneiden kivien muodostamaa muinaisrantakivikkoa kutsutaan edelleen vanhan kansan antaman nimityksen mukaan pirunpelloksi. Nykyisen tietämyksen puutteessa kuviteltiin, että itse piru oli kasannut kiviä pelloiksi, joita se viljeli.

Tosiasiasa pirunpellot ovat syntyneet maankohoamisen seurauksena. Pirunpeltojen ja muiden erilaisten muinaisrantojen muodostuminen on alkanut kun kalliosta on maankohoamisen yhteydessä irronnut lohkaraita tai kalliota peittänyttä jääkaudista moreenia. Rantavoima, aallokko ja jää ovat edelleen pyöristäneet lohkaraita eri kokoisiksi kiviksi ja työntäneet niitä edellään vailleiksi. Kivimuodostelmat ovat lopulta syntyneet nykyistä Itämeren edeltäneiden järvi- ja merivaiheiden rantavyöhykkeille silloiseen vedenpinnan tasoon. Tällä rastilla kivien koko on noin 10 - 50 cm ja ne ovat osin sammaleen peittämiä. Rantakiviä on lisäksi kallion laella.

Muinaisrantojen kaltaisia vanhoja rantamerkkejä tutkimalla, voidaan niiden korkeuden perusteella päätellä, mihin Itämeren vaiheeseen ne liittyvät. Tässä oleva rantakivikko on syntynyt Itämeren Yoldiameri-vaiheen yhteydessä reilut 10 800-11 590 vuotta sitten. Rastin pirunpelto on toinen Helsingin kahdesta Yoldia-rannasta ja se sijaitsee 61 metriä merenpinnan yläpuolella.

Viimeisimmällä jääkaudella, 20 000 vuotta sitten, jopa kolmen kilometrin paksuinen mannerjää painoi Itämeren aluetta valtavalle "lommolle". Jäätikön sulaessa maankuoren lommo alkoi oieta ja maa kohota. Alussa kohoaminen oli nopeaa, mutta hidastui vähitellen. Maankohoaminen muuttaa rantaviivaa kun merenlahtia kuroutuu järviksi ja kuivuu niityiksi.

Maankohoaminen jatkuu Itämeren alueella edelleen ja on nopeinta Perämerellä (8-9 mm vuodessa), mistä jääpeite sulii viimeisenä. Suomenlahdellakin maankohoamisnopeus on vielä noin 1-3 mm vuodessa.

JÄÄKAUSI KIVIKOSSA

Siirtolohkare, kuva Elena Lehtimäki

Tekstin lähde: Jääkaudet, Marjatta Koivisto (toim.)

www.somafilm.com/Kulttuuri/Pihlajam%C3%A4ki/Pihlajam%C3%A4en%20hiidenkirnu.htm

2. Rasti Siirtolohkareen syntytarina

Reilut 10 000 vuotta sitten viimeisin jääkausi päättyi ilmaston lämmitessä. Tuolloin paikoin jopa kolmen kilometrin paksuinen jää- ja lumipeite vetäytyi vähitellen Suomen yltä. Jäätikön kallioperästä irrottamat kivilohkareet kulkeutuivat sulamisvirtojen ja jäälautojen mukana. Muistona tästä vuosituhansien takaisesta tapahtumasta meitä muistuttavat luonnossa vielä nykyäänkin maastossa hajallaan olevat suurikokoiset kivet eli siirtolohkareet. Rastin kivi on yksi tällainen siirtolohkare.

Pirujen ja muiden taruelontojen ohella vanhaan aikaan uskottiin eläneen myös jättiläisiä ja juuri heidän toimistaan ajateltiin olevan monin paikoin merkkeinä ihmetystä herättäneet siirtolohkareet. Jättiläiset asuivat tarinoiden mukaan louhikoissa, vuorilla ja korvissa. Ne pitivät rauhallisesta elämästä ja saattoivat kivittää omakotitalon kokoisilla kivillä mielestään häiritsevää melua pitävää kirkkoa, kyntäjää tai pyykkiään paukutellen pesevää muijaa. Jätien sihti ei yleensä ollut kovin hyvä, joten kivet lensivät kilometrejäkin sivuun ja jäivät sattunnaisille paikoille maastoon muistomerkkinä tapahtumasta.

Ihmisasutuksen lisääntyessä jätit kaikkosivat takamaiden korpiin kunnes lopulta hävisivät kokonaan. Heidän asutustensa raunioita ovat monet tunnetut kivimuodostumat kuten Pohjanmaan Jätinkirkot, joiden nykyajan tutkijat uskovat olleen silloisilla saarilla sijainneita hylkeenpyytäjien tukikohtia tai asumuksia.

Yksittäinen luonnonmuodostuma, kuten puu, puuryhmä tai siirtolohkare on mahdollista suojella luonnonmuistomerkkinä. Suojelun perusteena voi olla esimerkiksi tieteellinen, historiallinen tai maisemallinen arvokkuus, harvinaisuus tai kauneus.

Helsingissä luonnonmuistomerkkinä on suojeltu mm. Pihlajamäen valtavat ja samalla Suomen vanhimmat hiidenkirnut, jotka ovat syntyneet noin 50 000 - 100 000 vuotta sitten. Isompi kirnuista on halkaisijaltaan 6,9 metriä ja syvyydeltään 8,45 metriä ja on siten Suomen suurin. Alempi ja pienempi kirnuista on halkaisijaltaan 1,6 metriä ja syvyydeltään 3,2 metriä.

Ainoa Helsingissä luonnonmuistomerkkinä suojeltu siirtolohkare sijaitsee Kaivopuiston eteläkärjessä. Tarkka sijainti on Uunisaarta vastapäätä olevalla mäellä Ehrenströmintien mutkan levähdyspaikalla.

Kiinalaisia Espoon livisniemessä, kuva Museovirasto

Tekstin lähde: Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä.

Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisu 1996:3, Sirkku Laine (toim.)

www.novision.fi/viapori

3. Rasti Ensimmäisen maailmansodan aikaiset innoitukset

Suomen sotahistorian linnat ja linnoitukset on rakennettu lähes tuhat vuotta kestäneen idän ja lännen välisen valtataistelun tuloksena. Vain linnoittamisen historian ensimmäiset, noin tuhat vuotta sitten rakennetut mäkilinnat ja 2. maailmansodan aikaiset bunkkeriketjut ovat suomalaisten itsensä rakennuttamia.

Venäläiset alkoivat rakentaa Pietarin suojaksi meririntamaa vuonna 1912 ja muutamaa vuotta myöhemmin myös Suomeen ulottuvaa maalinnoitusta. Pietarin puolustusta kehitettiin Suomen osalta sen varalta, että saksalaiset nousisivat maihin länsirannikolta ja yrittäisivät valtausta sitä kautta.

Kansainvälisen ilmapiiirin kiristyminen I. maailmansodan alla vauhditti suunnitelmia ja linnoitustyöt mantereella alkoivat Suomessa sodan sytyttyä vuonna 1914. Vuoden 1915 lopulla täydennystöissä päätettiin myös oikaista itäistä puolustuslohkoa linjalle, joka päättyisi Kivikon kautta Mustavuorelle.

Suomessa suoritettuja linnoitustöitä johti venäläinen linnoituskomitea ja suunnittelu- ja valvontatöissä toimivat mm. venäläiset sotilasinsinöörit ja pioneerit. Linnoitustyö olivat valtakunnallisesti mittavat, sillä niissä oli töissä koko Suomessa noin 100 000 ihmistä.

Linnoitusta ei koskaan saatu täysin valmiiksi eikä sitä myöskään koskaan käytetty alkuperäiseen tarkoitukseensa. Kun saksalaiset lähestyivät Helsinkiä vuonna 1918, venäläiset vetäytyivät asemista taisteluitta tehdyn sopimuksen mukaisesti ja tuhosivat samalla osan laitteista.

Rakennustöissä käytettiin palkallisen työvoiman ohella myös venäläisiä sotilaita. Lisäksi työvoimapolua yritettiin ratkaista tuomalla kesällä 1916 Kaukoidästä vankityövoimaksi mm. tataareja, kirgiisejä ja kiinalaisia arviolta 2000-3000 miestä. Vajaan vuoden Suomessa oleskellut Kaukoidän ryysyinen lähetystö jätti suomalaisiin lähtemättömän vaikutuksen ja heistä saattaa kuulla vielä nykypäivänäkin kerrottavan tarinoita. Kiinasta tulleen työvoiman mukaan on nimetty myös Kivikon pohjoisosassa sijaitseva Kiinalaispuisto.

Vanha tykkitie, kuva Elena Lehtimäki

Tekstin lähde: Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä.
Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1996:3, Sirkku Laine (toim.)
<http://www.novision.fi/viapori>

4. Rasti Vanha tykkitie

Ensimmäisen maailmansodan aikaisen maalinnoituksen tukikohdat muodostuivat taisteluasemista ja tykkipattereista. Taisteluaseman etulinjaan sijoitettiin taisteluhaudat, tulipesäkkeet ja miehistösuojat, jotka yhdistyivät yhdyshaudoilla taaempaan oleviin pomminkestäviin suojahuoneisiin ja ammusvarastoihin. Rakennelmat louhittiin usein kallioon tai kaivettiin maahan. Rakentamisessa käytettiin myös betonia, kivimurskaa ja hirsiiä.

Erytistä huomiota kiinnitettiin linnoitusalueita yhdistäviin tykkiteihin, joita myöten aseistusta ja joukkoja oli tarkoituksena siirtää taistelulinjojen takana tarpeen mukaan. Sepelistä tai mukulakivestä rakennetut tykkitiet suunniteltiin ja toteutettiin huolellisesti. Linnoituksen tarpeisiin rakennettiin sekä uusia, että vahvistettiin jo olemassa olleita teitä.

Linnoitusrakenteista parhaiten ovat säilyneet kallioon louhitut ja betonivaluilla vahvistetut osat. Hirsirakenteet ovat aikojen saatossa maatuneet, mutta esimerkiksi niiden sitomiseen käytettyjä rautalankasilmukoita, voi nähdä vielä paikoin.

Myös suurin osa tykkiteistä on hävinnyt. Niitä voi kuitenkin olla piilossa käytössä olevien teiden pohjalla ja esimerkiksi ulkoilualueilla hiekalla peitettynä. Tämä Kivikon pohjoisosassa sijaitseva tykkitie on säilynyt lähes alkuperäisessä tilassa. Tykkitien tekee mielenkiintoiseksi lisäksi se, että sen rakentamiseen arvellaan käytetyn viereisen Yoldiameren aikaisen rantamuodostuman kiviä.

Ennen toista maailmansotaa puolustusministeriön Helsingin teollisuuspiiri inventoi maalinnoituksen ja varsinkin siihen kuuluneet luolat, joita sitten kunnostettiin ja toisen maailmansodan sytyttyä käytettiin muun muassa ammussorvaamoina. Sotien jälkeen osa luolista on ollut edelleen käytössä varastoina ja väestönsuojina.

Vielä 1900-luvun puolivälin paikkeilla linnoitteita ei juuri arvostettu. Suojahuoneita ja ruutikellareita räjäytettiin viranomaisten toimesta, kun pelättiin irtolaisten pesiytymistä niihin. 1960-luvulla suunniteltiin niiden lopullista hävittämistä. Arvostus kuitenkin nousi hiljalleen ja vuodesta 1971 alkaen maalinnoituslaitteet on katsottu muinaismuistolain tarkoitamiksi kiinteiksi muinaismuistoiksi ja siten muinaismuistolain suojaamiksi. Niitä ei saa siten hävittää, peittää eikä kaivaa ilman museoviraston lupaa.

Hautakivi, kuva Elena Lehtimäki
Tekstin lähde: www.kontula.com

5. Rasti Punasotilaiden hautamuistomerkki

Aivan Kontulan itärajalta Humikkalantieltä Malmin ampumaradalle ulottuneelta Mustikkasuolta nostettiin toisen maailmansodan aikana polttoaineeksi käytettyä turvetta. Suo jäi myöhemmin Kontulan talojen, Kelkkapuiston täyttömäen ja Kurkimäen asuinalueen alle.

Turve irrotettiin suosta kuokilla ja vietiin jalostettavaksi Saseka Oy:n tehtaalle. Jatkosodan aikana suolla oli töissä arviolta muutamia kymmeniä venäläisiä sotavankeja. Vankien asuntolana oli Mellunkylän ruotsinkielisen väestön rakentama seurantalo, Bygdehemmet. Silloisten asukkaiden mieliin on jäänyt iltaisin töiden päätyttyä työmaalta kaikunut yhteislaulu, joka kuului kauaksi.

Kontulaan sijoitetuista vangeista kuoli ainakin 21. Heidät ja 13 muuta venäläissotilasta haudattiin Kivikkoon, jonne Suomi–Neuvostoliitto Seura pystytti vangeille muistomerkkin vuonna 1946.

Hautamuistomerkki on ollut pitkään metsän suojissa ja katseilta piilossa täällä Malmin vanhan ampumaradan liepeillä. Nyt se on kuitenkin tullut esille rakentamisen ja lyijymaiden puhdistuksen aikaansaaman maanraivauksen takia.

Ammunnan mm-kisat vuonna 1937, kuva Urheilumuseo.
Tekstin lähde: www.kontula.com
www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=64227&lan=fi

6. Rasti Malmin ampumarata

Puolustusvoimien rakentama Malmin ampumarata valmistui vuonna 1937 Helsingissä järjestettyihin ammunnan MM-kisoihin. Rata osoittautui hyvin toimivaksi ja siellä järjestettiin myöhemmin myös Helsingin olympialaisten luotiaselajien kilpailut vuonna 1952. Ampumaradalla oli katsomotilaa peräti 11 000 henkilölle ja kilpailun johtoa ja arvovieraita palveli vanhemman polven vielä nykyisinkin hyvin muistama Paukkulan mäellä sijainnut Paukkulan maja.

Puolustusvoimat käytti ampumarataa säännöllisesti ja Kivikon alue palveli myös varusmiesten harjoitusalueena. Kertoman mukaan lähiseudun pikkupojilla oli tapana keräillä radalta hylsyjä ja he saivat toisinaan käsiinsä myös tarvikkeita pieniin räjähdyspanoksiin.

Luotiasemunnat loppuivat radalla Kontulan lähiön valmistuttua 1960- ja 70-luvun taitteessa. Sittemmin rata oli mm. Helsingin riistanhoitoyhdistyksen käytössä. Ajoittain kovaääninen ammunta päättyi iltaisin klo 20. Lauantaisin ja sunnuntaisin ei yleensä ammuttu eikä amunnasta lähtenyt melu näin ollen häirinnyt ahkerassa virkistyskäytössä olleen Kivikon metsän retkeilijöitä viikonloppuisin. Talvisin rata ei ollut käytössä.

Malmin ampumarata suljettiin vuonna 1993 eikä radan silloisesta ympäristöstä ole enää paljon jäljellä. "Paukkulana" tunnettuna hirrestä rakennettu ampumapaviljonki oli tarkoitus säästää vaikka ampumaratatoiminta alueella loppuikin. Pikkupoikien sytyttämä tulipalo kuitenkin tuhosi menneiltä ajoilta muistona säilyneen majan myöhemmin 90-luvulla eikä rakennuksesta ole jäljellä edes perustuksia. Myös täällä ampumaradan vierellä sijainnut puolustusvoimien hevoslaidun on lakkautettu.

Malmin ampumaradalla ammutuista hauleista ja luodeista on ajan mittaan kertynyt maaperään lyijyä ja muita haitallisia aineita. Maaperään kertyvä lyijy voi kulkeutua pohjavesiin sekä sieniin ja kasveihin. Kunnostamattomalla alueella hengitysilman sisältämä sekä iholle laskeutuva pöly altistaa ihmiset suoraan lyijylle ja muille haitta-aineille. Vanhat ampumaradat ovat näin ollen riski sekä luonnolle että ympäröivälle asutukselle.

Malmin entisen ampumaradan kunnostus turvalliseksi elinympäristöksi on ollut hyvä esimerkki haulikkorata-alueen kunnostuksen vaativuudesta. Helsingin kaupunki on kaavoittanut entisen 40 hehtaarin ampumarata-alueen virkistykseen ja asumiseen ja niinpä asuntojen, koulun, päiväkodin ja liikuntapuiston tieltä on jouduttu poistamaan maata arviolta 125 000 kuutiota. Tässä määrässä on hauleista peräisin olevaa lyijyä peräti 130 tonnia.

Norjanvuonohevonen, kuva Mikko Vuohelainen
Tekstin lähde: <http://www.jerikontyohevoset.com/>
<http://www.hevosmailma.net/fjord>

7. Rasti Hevosten kesälaidun

Suomen puolustusvoimien Santahaminassa käytössä olleet hevoset viettivät 1950-luvun lopulta lähtien leppoisia kesälomia Kivikossa. Täällä Malmin vanhan ampumaradan vieressä sijainneella laitumella oli vielä 70-luvulla enimmillään parisenkymmentä työ- sekä ratsuhevosta. Ratsuhevoset kuuluivat Santahaminan kadettikoululle, missä niitä käytettiin kadettien ratsastuskoulutuksessa. Työhevosten tehtäviin Santahaminassa kuuluivat puolestaan veden, polttopuiden ja leipomotarvikkeiden kuljetus, minkä lisäksi niitä käytettiin kadettien ajo-opetuksessa.

Kesäisin hevoset viettivät leirielämää aina parin kuukauden jakson laitumella. Viikon mittaisissa vuoroissa oli kerrallaan mukana neljä varusmiestä, jotka pitivät hevosia silmällä. Vartioinnista huolimatta hevat eivät aina pysyneet aitausten sisällä ja karkumatkalaisia jouduttiin hakemaan omatoimiretkiltään aika ajoin toisinaan jopa kehä ykköseltä ja Lahden-tieltä asti. Kaikkien onneksi tapauksissa kuitenkin säästyttiin haavereilta.

Erityisen viisas polle, jonka kadettikoulun ratsastuksenopettaja Veikko Heikkiläkin hyvin muistaa, oli suurikokoinen suomenhevonen nimeltä Jermu. Jermu oli harvinainen poikkeus yleensä vähemmän älykkäiden hevosten joukossa ja se herätti usein hilpeyttä persoonallisen käytöksensä vuoksi. Jermun lempi majailupaikka oli varusmiesten teltan vieressä, missä se päivysti alati makupalojen toivossa.

Jermun lisäksi toinen mieleenpainuva tapaus oli Appi, suomenhevonen sekin, jonka suurta hupia oli hypellä aitauksesta toiseen.

Hevoset viettivät viimeiset kesänsä Kivikossa 1980-luvun alkupuolella. Jäljelle jääneistä varuskunnan hevosista viimeiset huutokaupattiin 1990-luvulla kymmenisen vuotta sen jälkeen kun ne olivat jättäneet taakseen verrattomat kesät rastin laitumella.

Hevoset eivät ole puolustusvoimien myötä hävinneet Kivikosta kokonaan. Helsingin kaupunki on käyttänyt alueella asutuksen lähellä tapahtuneessa metsänhoidossa työhevosia viimeksi vuonna 2002.

Hevosia käytetään metsänhoidossa vielä nykyäänkin erityisesti sellaisilla alueilla, joilla syytä tai toisesta ei haluta tai voida käyttää järeitä metsäkoneita. Yleisesti hevosmetsätyö on ympäristöystävällinen metsänhoitomenetelmä sillä hevonen ei vahingoita jäävää puustoa, juuria eikä kasvillisuutta. Hevonen ei myöskään tarvitse leveitä ajo-uria, koska se voi käyttää hyväkseen metsäpolkuja. Lisäksi hevonen on työssään miellyttävä ja nykyihmiselle elämyksellinen näky.

Kivikossa työskennelleet hevoset ovat olleet norjanvuonohevosia, jotka ovat luonteeltaan kärsivällisiä ja rohkeita ja pienestä koostaan huolimatta hyvin vahvoja. Kaupunkimetsänhoidossa voi törmätä myös suomenhevoseen, joka on vuonohevosen tavoin ahkera ja sitkeä vetäjä ja työhevosten huippuluokkaa.

Tieteelliset lajinimet

Ruotsalainen Carl von Linné (1707–1778) oli lääkäri ja aikansa tunnetuimpia kasvitieteilijöitä. Hän kehitti kaksinimisen latinanakielisen luokittelujärjestelmän, joka loi perustan kasvien ja eläinten tieteellisille nimistöille.

Kasvien tieteellisistä nimistä voi usein päätellä paljon kasvin ominaisuuksista kuten ulkonäöstä tai kasvupaikasta. Raatteen kohdalla *Trifoliata* viittaa kasvi kolmisormisiin lehtiin. *Menyanthes* on kreikkalaista alkuperää tarkoittaen kuukautta ja kukkaa. Linné nimesi kasvin niin, koska hänen mielestään kasvi kukkii yhden kuukauden aikana, vaikka itse asiassa kukinta kestää pidempään, varsinkin Keski-Euroopassa.

Raate, kuva Jorma Suonto

Tekstin lähde: www.cc.jyu.fi/~metukosk/kasvio/raate.html

www.tts.fi/Eliaksenyrttitarha/Yrttitarha/raate.htm

Paikkatietoaineisto: Arvokkaat kasvisto- ja kasvillisuuskohteet, Helsingin kaupungin ympäristökeskus

8. Rasti Kalliosuon monikäyttöinen raate

Kivikonkaaren eteläpuolella sijaitsee melko laaja kalliosuo. Suon lajistoon kuuluvat mm. iso- ja pikkukarpalo, tähtisara, maariankämmekekä, juolukka ja muurain. Täällä kasvaa myös koko Suomessa ja etenkin lapin soilla yleinen Raate (*Menyanthes trifoliata*). Kasvi viihtyy soiden lisäksi mm. sisävesien mutaisilla rannoilla, umpeenkasvaneiden järvien ja lampien reunamilla ja joskus rantavedessäkin. Raate on monivuotinen ja kasvaa noin 20-40 cm korkeaksi. Kesä-heinäkuussa ilmestyvä kukinto on terttu, jossa on valkoterälehtisiä, karvaisia kukkia. Lehdet muistuttavat isoja apilanlehtiä.

Raate on tunnettu monikäyttöisenä kasvina. Syksyllä tai keväällä kerätyistä juurakosta tehdään aikoinaan rehua ja jauhoja, joista mm. pula-aikoina valmistettiin leipää. Lehtiä on puolestaan käytetty kuivattuna yrttiteessä. Raatetta on monien muiden kasvien tavoin käytetty myös perinteisessä luonnonlääketieteessä. Keskipäällä kerätyistä lehdistä saatiin rohdosta sappi-, keuhko- ja maksavaivoihin. Kasvi soveltui myös ruokahaluttomuuden hoitoon, reumatismiin, vesipöhön, ihotauteihin ja kuumelääkkeeksi. Vielä nykyisinkin raatteen lehdet ovat kesäaikana tärkeää ravintoa poroille. Keski-Euroopassa kasvi on lisäksi pidetty puutarhojen koristekasvi.

Lönnrot on vuonna 1838 kirjannut ylös seuraavan raatteen käyttöä koskevan ohjeen. ”*Watsanvahvistustee: Malia ja raatetta pannaan pivollinen kumpaistaki sopivaan astiaan ja puoli tuoppia kiehuva vettä valataan päälle. Muutamain tiimain perästä siilataan vesi ja nautitaan teekupillinen kerrallaan liiatenki aamusilla. Jos mainittuihin aineksiin ennen teeksi laitettua seotetaan peltohumalia ja lääketakkiasta, niin tulee tee niiden avulla vieläki voimallisemmaksi. Mainituista aineista saadaan myös vatsanvahvistavaa viinaa, jos niitä lämpimässä paikassa liotetaan viinassa putkenjuuren, kalmanjuuren ja kuminain kanssa.*”

Ensisijaisesti kansantieteellisistä saavutuksistaan tunnettu Elias Lönnrot oli myös kasvitieteilijä ja lääkäri, joka toimi uranuurtajana lääketieteellisen tiedon kansanomaistamisessa.

Lönnrotin lääkintäohjeet jatkuvat seuraavasti: ”*Lehdet ovat oivallisia vatsanvahvistavaa lääkettä kerpukissa, vesitaudissa, luuvalossa, vilutaudissa, matovaivoissa ja muissa teenä, keitteenä t. mehenä. Ne ovat sitä varten keväällä ennen kukille joutumista kerättävät. Savipuolia ja mätähaavoja pestään keitteellä ja samoin pää syöpöläisten vaivatessa. Matoja vastaan sopii ottaa lehtijauhoja ynnä väkevän raateteen kanssa pari kolme teelusikallista kaksi viikkoa myötänsä. Kovemmissa rintataudeissa, uuttavassa kuumetaudissa ja raskaille vaimoille on raate sopimatonta.*”

(pivollinen = kourallinen, tiima = tunti, tuokio, tovi, hetki, peltohumala = siiankärsämä, putkenjuuri = väinönputki, kerpukki = keripukki, C-vitamiinin puutostauti, vesitauti, pöhö, vesipöhö = nesteiden kerääntyminen ruumiiseen, turpoaminen, luuvalo = ruumiin jäsenten särky, reuma, reumaattinen särky, vilutauti = vilustuminen, kuumeilu, matotauti = lapa- ym. matoja, savipuoli = ihottuma)

Mäntykukka, kuva Jorma Suonto

Tekstin lähde: www.jalasjarvi.fi/luhurikka/nasi2.htm

www.aanekoski.fi/parantala/yltiesie.html

Paikkatietoaineisto: Arvokkaat kasvisto- ja kasvillisuuskohteet,
Helsingin kaupungin ympäristökeskus

9. Rasti Mäntykukka – kasvikunnan kummajainen

Täällä aivan Kivikon eteläosassa sijaitsee vajaan hehtaarin suuruinen, kasvillisuuden kannalta paikallisesti arvokas kohde. Paikalle erityispiirteenä alueella esiintyy laajalla kasvava mäntykukka (*Monotropa hypopitys*), joka on yleinen kuivahkoissa kangasmetsissä.

Nimensä mukaisesti männyn seurana kasvava mäntykukka on yksi erikoisimpia kasvejamme. Lehdetön kasvi on väriltään kellanvalkea ja siltä puuttuu kokonaan vihreän värin kasveille antava lehtivihreä. Tästä syystä se ei yhteytä eikä myöskään muodosta yhteyttämisessä syntyviä kasveille välttämättömiä sokeryhdisteitä.

Mutta miten mäntykukka selviää ilman lehtivihreää eli klorofylliä? Vastaus kysymykseen piilee siinä, että kasvi ottaa itselleen ravinnon loisimalla. Mäntykukka on mädänsyöjä, joka ottaa ravintonsa lahoavista kasviaineksista sienijuuren avulla. Kasvi vohkii sieneltä kaiken ravinnon eikä jätä sille mitään. Mäntykukan loisuhreja ovat muun muassa rusko- ja herkkutatti.

Mäntykukka voi elää rihmastona piilossa vuosia, ennen kuin se kasvattaa kalpeankeltaisen kukkavarren näkyviin suoraan sammalikon läpi. Mäntykukan olemassaolon voikin todeta vain kukkaversoista, jotka poikkeavan värinsä vuoksi erottuvat mäntykankaalla kauas.

Kasvi kukkii loppukesällä metsämarjojen kypsymisen aikaan. Kukat muodostavat rengasmaisen ”noidankehän” edellisen kasvuston ympärille, sillä monivuotinen juuristo pyrkii levittäytymään sivulle päin. Saattaa kuitenkin kulua useita vuosia ennen kuin maasta nousee esiin uusia kukkaversoja. Vanhojen kukintojen mustuneet varret sen sijaan törröttävät kuivuneina pystyssä usein vielä kukintaa seuraavana kesänä.

Mäntykukan tavoin myös sienet elävät suurimman osan vuodesta huomaamattomana rihmastona maan alla. Rihmasto lisääntyy kasvattamalla itiöemän, jota arkikielessä kutsutaan sieneksi. Kun itiöemästä irtoava itiöpöly aikanaan vapautuu, se leviää tuulen mukana, laskeutuu sopivalle kasvualustalle ja kasvattaa uuden rihmaston.

Sieni ei ole kasvi vaan hajottaja. Sienten tärkeä tehtävä luonnossa on kiertokulun ylläpito. Sieni saa ravintonsa samalla kun se hajottaa kuolleita eliöitä ja kasvinosia. Hajonneesta aineksesta kasvit taas tuottavat uutta ravintoa kuluttajille ja näin kiertokulku alkaa uudelleen alusta. Monet sienet elävät puiden kanssa symbioosiksi kutsuttua yhteiselämää, jossa molemmat osapuolet hyötyvät toisistaan.

Siniä on monenlaisia ja niitä esiintyy kaikkialla ympäristössämme. Ihmisille haitallisia siniä ovat mm. homesienet, joita esiintyy talon puurakenteissa ja pilaantuneessa ruuassa. Hyödyllisiä siniä löytyy ainakin homejuustoissa ja lääketieteessä sillä esim. antibiootit on keksitty sienten avulla. Kivikossa sienet ovat perinteisesti palvelleet syksyisen metsän sienestäjiä.

Rauhanpaasi, kuva Elena Lehtimäki
Tekstin lähde: www.taidemuseo.hel.fi

10. Rasti Rauhanpaasi – katkeamaton rauhanviiva

Helsingin kaupunkikuvaa koristaa noin 400 ulkoveistosta, ympäristötaiteen teosta ja historiallista muistomerkkiä. Vanhimmat veistokset ovat 1800-luvun loppupuolelta ja muutamat yksittäiset muistomerkit sitäkin varhaisemmalta ajalta. Kaupungin puistoissa, kaduilla ja aukioiden olemat teokset kuuluvat kaupungin taidemuseon kokoelmiin. Julkisilla paikoilla on myös valtion, liikeyritysten sekä yksityisten omistamia teoksia.

Tämä Kivikonkaaren ja Linnoituksentien välisessä puistikossa sijaitseva Rauhanpaasi-veistos syntyi Vanhan ylioppilastalon viereisellä Perunatoriksi nimetyllä aukiolla osana European Nuclear Disarmament (Euroopan ydinaseriisunnan) konventin tapahtumia vuonna 1990. Yleisö sai taiteilija Kenichi Hiratsukan kanssa osallistua paaden työstämiseen. Orivedeltä louhittu 15 tonnia painava punagraniittinen lohkarie on kaiverrettu täyteen katkeamatonta rauhanviivaa.

Konventin jälkeen hankkeesta vastaava Helsingin ylioppilaskunta lahjoitti Rauhanpaaden Helsingin kaupungille. Paasi oli kymmenisen vuotta VR:n Makasiinien edustalla Eduskuntataloa vastapäätä, kunnes se vuonna 2001 siirrettiin Kivikkoon.

Kivikossa on Rauhanpaasi-veistoksen lisäksi kaksi muuta ulkoveistosta. Anni Laakson tekemä ”Tytöt” –niminen teos vuodelta 2002 on esillä Kivikon palvelukeskuksen pihassa. Teoksen tyylliteltyt hahmot esittävät kolmea farkkuasuista tyttöä. Hyväntuulisina rentoon tilanteeseen asetetut figuurit on valmistettu lasikuidusta ja ne on maalattu pastellisävyyllä punaiseksi, keltaiseksi ja siniseksi.

Samana vuonna valmistunut Heimo Suntion tekemä teos ”Merkkien järjestyminen” on esillä Korttelitalo Ruutissa. Teoksesta löytää viitteitä kaikkiin taiteen aloihin: arkkitehtuuriin, kuvataiteisiin, kirjallisuuteen ja musiikkiin.

Korttelitalon ulkoseinän pronssireliefissä on kuvattuna tyttö ja poika koululaukkuineen. Taiteilijan suunnittelemissa rakennuksen kivijalkaa jatkavassa muurissa on peräkkäin neliönmuotoinen ja suorakaiteen muotoinen aukko, mikä konkretisoi kasvamista. Matalan aukon yläpuolella on ympyrämuotoinen pronssireliefi, jonka keskellä on teosta varten tilattu runo. Muurissa on myös lasitiilinen valaistu osuus ja sen vieressä korkeamman aukon kohdalla muurin päällä ”Palava pensas”. Katajaa muistuttavan pronssiveistoksen pinnasta avautuu käsiä ja kultainen liekki.

Lintujen talviruokintaohjeet

1) Älä lopeta ruokintaa kesken talven

Talvilintujen ruokinta kannattaa aloittaa loppusyksyllä kun useimmat muuttolinnot ovat jo jättäneet Suomen. Kerran aloitettua ruokintaa ei pidä lopettaa kesken talven, koska ruuan loppuessa yhtäkkiä, linnut eivät ehkä löydä uutta ruokailupaikkaa nopeasti. Kovan pakkaskauden aikana tämä saattaa olla kohtalokasta. Ruokinnan voi turvallisimmiin mielin lopettaa keväällä takatalvivaaran mentyä ohitse.

2) Huolehdi ruokintapaikan siisteydestä

Siemenet kannattaa tarjota tätä varten suunnitellusta ruokinta-automaatista. Automaatissa siemenet valuvat kapeaan kouruun eivätkä linnut pääse ulostamaan niiden päälle. Tämä vähentää huomattavasti salmonellan leviämisen vaaraa. Ruokintapaikka tulee siivota säännöllisesti.

3) Älä tarjoa linnuille suolaista tai pilaantunutta ruokaa

Suola ja pilaantunut ruoka ovat epäterveellistä myös linnuille. Ei siis suolapähkinöitä tai suolattua rasvaa. Sopivaa ruokaa ovat esimerkiksi auringonkukansiemenet, pähkinät, vilja ja suolaton rasva.

4) Sijoita ruokinta sopivaan paikkaan

Ikkinasta ruokintapaikan lintuja on mukava tarkkailla, mutta tällöin vaarana on että linnut törmäävät ikkunaan. Ruokinta-automaatti kannattaa siis sijoittaa hieman etäämmälle ikkunoista, jonkin mukavan suojaisten kasvien kupeeseen. Linnut eivät useinkaan uskalla tulla ruokaillemaan aivan avoimelle paikalle petoeläinten pelossa.

I I. Rasti Talven tuntua lintumetsässä

Kivikon yli 100 hehtaarin suuruinen metsä on yksi suurimmista Helsingissä jäljellä olevista laajoista metsäalueista. Se on myös luokiteltu linnustollisesti arvokkaaksi kohteeksi. Puus-
toon kuuluu sekä vanhaa metsää että sekapuustoa ja alueella on sekä kuusivaltaista että paikoin kuivempaa mäntyvaltaista metsää. Tällä suhteellisen rauhallisella metsäalueella on lisäksi puronvarsia, soistumia ja lehtomaisia painanteita.

Pesimälintukartoituksen mukaan täällä esiintyy runsaan seka- ja havumetsän peruslajiston lisäksi mm. pikkukäpylintuja, töyhtö-, hömö- ja kuusitiaisia, palokärkiä, närhiä, peukalasia, idänuunilintuja, pähkinähakkeja, laulurastaita ja punatulkkuja. Runsaan linnuston edellytyksenä onkin juuri elinympäristön monimuotoisuus, jolloin alueella riittää elintilaa useille lajeille.

Talvisessa metsässä on huomattavasti hiljaisempaa kuin muina vuodenaikoina ja joskus tuntuu siltä, että eläimet häviävät metsistä talvella miltei kokonaan. Totta onkin, että talvella myös lintuja näkee huomattavasti vähemmän, mutta tarkkaavainen katselija voi silti havaita ne ympäristöstään.

Talvi koettelee niitä pohjoisen lintuja, jotka viettävät täällä kylmimmänkin vuodenajan. Yksi tapa selvittää talvesta on muuttaa etelään, mutta muutamat linnut kestävät myös pohjoisen pimeään kylmyyden. Suomen 240 pesimälintulajista noin 70 jää tänne myös talveksi.

Kylmyys sinänsä ei ole näille linnuille ongelma, vaan ruoan saatavuus. Tilannetta voi omalta osaltaan helpottaa tarjoamalla talvehtiville linnuille ravintoa. Esimerkiksi sinitiaisen talvikannat ovat runsastuneet huomattavasti ihmisten harrastaman ruokinnan ansiosta. Ruokintaa ei kuitenkaan ole syytä aloittaa liian aikaisin, ettei turhaan houkuttele aitoja muuttolintuja yrittämään tuhoon tuomittua talvehtimistä. Takatalvien aikainen ruokinta voi puolestaan pelastaa monia talven heikentämiä lintuja ja jo saapuneita muuttolintuja keväällä.

Talvimaisema, kuva Elena Lehtimäki

Tekstin lähde: www.saunalahti.fi/retki/linnut/ruoki.htm

www.tringa.fi/sekal/talviruokinta.html

Paikkatietoaineisto: Linnustollisesti arvokkaat kohteet,
Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Juoksuhauta, kuva Elena Lehtimäki

Paikkatietoaineisto: Arvokkaat kasvisto- ja kasvillisuuskohteet,
Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Tekstin lähde: Menneisyyden Helsingin eläimet, Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen
julkaisuja, Eero Haapanen (toim.)

12. Rasti Linnoituskallio ja tulokaslajit

Täällä Kivikon pohjoisosan maalinnoitusalueella sijaitsee 20 hehtaarin suuruinen arvokas kasvillisuuskohte. Alue on edustavimpia ellei edustavin ja melko syrjäisen sijaintinsa takia kenties parhaiten säilynyt Helsingin linnoitusketjuun kuuluvista kalliokoista. Nimenomaan linnoittamisesta suuresti hyötyvä keto-, niitty- ja kalliokasvisto on täällä rikkaimmillaan.

Alueen tavallisempien linnoitusketo ja -niittykasvien joukossa ovat mm. kissankäpälä, kissankello, päivänkakkara, hiirenvirna ja keto-orvokki. Ne ovat jyrkkänä vastakohtana karun kallion alkuperäiskasvistolle, johon kuuluvat mm. sianpuolukka ja kanerva. Kaivantojen pohjia ja seinä puolestaan peittävät esimerkiksi kallioimarre, hiirenporras ja isomaksaruoho. Jokseenkin keskellä linnoituskalliota on säilynyt luonnontilainen pieni peruskarttaankin merkitty reheväkhö korpi. Alueen itäpäässä ja koillisrinteellä on rinnelehtoa sekä vanha räme, joka ojituksista huolimatta on säilyttänyt suoluonteensa.

Linnoituskasvisto katsotaan linnoitusten ohella arvokkaaksi osaksi sotahistoriaa ja siten suojeltavaan historialliseen kokonaisuuteen kuuluvaksi. Näin myös siksi että osa lajeista on sotatulokkaita eli polemokoreja.

Sotatulokkaat ovat kasvilajeja, jotka ovat levinneet Suomeen sotien aikana. Levittämisen ovat tehneet tietämättään muualta tulleet sotilaat, jotka ovat esimerkiksi kuljettaneet saappai- siinsa tarttuneita kasvien siemeniä maan rajojen yli uusille kasvupaikoille. Pääsääntöisesti sotatulokkaat ovat kuitenkin levinneet alueille siemeninä ruuaksi tuodun viljan ja hevosten rehun mukana.

Siili on Suomeen hyvin kotiutunut tulokaslaji, josta ensimmäinen havainto on vuodelta 1903. Laji on ilmeisesti kokonaan ihmisen siirtoistuttama. Siilin siirsivät Suomeen omin päin ”tavalliset ihmiset” ja se on levinnyt ihmisten kuljettamana etelästä pohjoiseen. Siili oli vielä vuosisadan alussa useille, ehkä useimmille, helsinkiläisille täysin tuntematon eläin. Silloinen Korkeasaaren eläintarhan johtaja Rolf Palmgren kuvaa seuraavassa hämminkiä Vladimirinkadulla, nykyisellä Kalevankadulla, kun sen asukkaat näkivät ensi kertaa siilin:

”Vuoden 1916 kesäkuun 16 päivän aamulla tehtiin kauhea löytö eräässä Vladimirinkadun varrella olevassa talossa. Rikkalaatikon alta löysi muuan palvelustytty kauhukseen inhottavan olen- non, jonka pelkkä näkeminen karmi hänen selkäpiitään. Hänkös nosti hälinän, ja ennen pit- kää oli koko talon rauhallinen asujaimisto kerääntynyt tuon hirvittävän rumiluksen ympärille. Mitä teitä oli tuo hirviö tullut taloon ja mitä ihmien tekemistä sillä oli täällä? Miten se oli voi- nut vaeltaessaan Helsingin läpi välttyä ihmisten huomiosta ja siitä kohtalosta, mikä oli oravien ja muitten villieläinten osaksi kaupungissa tullut: lynkkauksesta? Ne semmoiset kysymykset antoivat vilkkaan puheen aihetta katselijakunnalle vastausta vaatien vielä senkin jälkeen, kun arvoitus siitä, mikä tuo otus oikein oli laatuaan, oli selvinnyt erään asiantuntijan tiedonnos- ta, että tuo eläin kuuluisi siilien arvokkaaseen ammattikuntaan.”

Näköalapaikka, kuva Elena Lehtimäki
Tekstin lähde: <http://otax.tky.hut.fi/~pik/malmi/>

13. Rasti Näköalapaikka - Helsinki-Malmin lentoasema

Täältä avautuvat näkymät Helsinki-Malmin lentoasemalle, joka hohtavan valkoisine, pyöreine päärakennuksineen valmistui toimintakuntoon joulukuussa 1936. Kentän valtavaan hangaariin mahtui kuusi Junkers 52 -konetta, ja se oli tuolloin Euroopan toiseksi suurin. Lentoasema vihittiin virallisesti käyttöön 15. toukokuuta 1938 seremoniassa, johon oli kutsuttu 2000 vierasta ja jota lisäksi todisti läheltä ja kaukaa kertynyt 25 000 hengen yleisö. Kutsuvieraiden joukossa olivat myös pääministeri A.K. Cajander sekä marsalkka Mannerheim.

Suomalaisen siviili-ilmailun nopean kehityksen katkaisi tylysti toinen maailmansota. Helsingin lentoasemasta tuli neuvostopommitusten maalitaulu ja tärkeä lentotukikohta pääkaupungin suojelemiselle. Ilmavoimat toimi Malmilta yhdessä Saksan Luftwaffen yksiköiden kanssa sodan loppuun asti. Lentoyksiköiden erinomaisen työn ansiota on osaltaan pääkaupungin ja Helsingin lentoaseman säästyminen suurilta tuhoilta pommituksissa.

1940-luvun lopulle tultaessa Helsingin lentoasema oli lentokoneiden nopean kehityksen myötä käymässä riittämättömäksi kansainvälisen lentoaseman tehtäviin. Elokuussa 1948 kiitotie murtui SAS:n DC-4 -koneen alla ja tutkimukset osoittivat kiitoteiden vahvistamisen ja pidentämisen koituvan isoille liikennekoneille liian kalliiksi. Uusi Helsinki-Vantaan kansainvälinen lentoasema valmistui toimintakuntoon vuonna 1952 juuri ajoissa Helsingin olympialaisiin.

Nykyisin Helsinki-Malmin lentoasema on vilkas yleisilmailun keskus ja sieltä tehdään yhä noin 3000 lento-operaatiota kuukaudessa. Jokaisen ilmailusta kiinnostuneen pääkaupunkiseudun asukkaan on ainakin vielä mahdollista päästä kokeilemaan siipiään tai viedä perhe viettämään päivää asemarakennuksen näköalatasanteelle, ravintolaan tai terassikahvilaan. Paikan päällä voi katsella lentokoneita vehreässä, rauhallisessa, ilmailuperinnettä henkivässä 1930-luvun lentokenttämiljöössä, jollaiset ovat nykyaikana maailmanluokan harvinaisuuksia.

Näköalapaikka sijaitsee maisemallisesti merkittävällä kallioalueella. Toisella puolella kävelytieta olevalla kalliohuipulla on Helsingin luonnonmaan korkein kohta (n. 62 m meren pinnan yläpuolella). Alue on noussut maan pinnalle yli 10 000 vuotta sitten, samoihin aikoihin kun Yoldiameren aikainen pirunpelloksi kutsuttu ranta on syntynyt.

Eräs toinen lähistöllä sijaitseva korkeahko paikka on Kontulassa Porttietien varrella oleva Kelkkapuiston mäki. Se ei ole Kivikon mahtavien kallioiden tavoin kuitenkaan luonnonmäki vaan 1970-luvulla rakennettu vanha täyttömaa-alue, joka on suunnitelmallisesti muotoiltu ja maisemoitu ja saatu virkistyskäyttöön.

Vastaava täyttömaamäki on nousemassa Kivikkoon vanhan ampumaradan liepeille. Vanhoja lyijymaita sisältävää mäkeä täytetään vuoteen 2005 asti, minkä jälkeen se maisemoidaan ja viimeistellään Kelkkapuistoa vastaavaksi virkistyskohteeksi.

